

Landskap: Småland Upptecknat av: Janne Augustin
 Härad: Sunnerbo Adress: Mª Göteryd
 Socken: Göteryd Berättat av: Benedikta Eliasson
 Uppteckningsår: 1947 Född år 1832 i Göteryd

Innehåll: Skogsbruk och resekörare sid 1 — 34
 Redskap av linnebast „ 35 — 42
 Laggkärlsmakare „ 43 — 47
 Korgmakare „ 48 — 52
 Propp o vagnstänger „ 53 — 54
 Klugga och köra master „ 55 — 57
 Böi och bikupsmakare „ 58 — 61
 Träckverk och harpor „ 62 — 64
 Instru^{ment}makare „ 65 — 67
 Brännvinsbränning „ 68 — 73
 Resekörare „ 73a — 73b.

Luv F 61.
 (forts. fr.
 M. 10469.)

Jordbrukets binärningar, fortättning
Skogsbruk och resekänne (fs. M. 10469.)

Som binärning till ^{jord} skogsbruket i Götaryd under 1800-talet har skogsbruk förekommit i stor omfattning men då några skogsprodukter ej kunde säljas i hemorten måste dessa köras till städerna vilket kallades att "köra räjsa". När storskog på 1830 och 1840-talen fölldes i Jämskult och närliggande byar valdes det allra finaste virket ut till "källa" vilka vara sex alnar långa. Det som var tjänligt till "lätta" kördes ihop på en slät plats i skogen där det följdes på rivinterna och lades upp i höga lavar med spånar emellan varje flo så att det torhade fort. Tälja läkt kallades att "lätta lätta". Det mindre virke som var riktigt rakt och fint kördes även

ihop i en hög och täljdes till sparrar tidigt på våren. De kubbar som skulle vara till brädes kördes under bra vintrar "markkliss" över Jämskults och Råmnäs mossmarker och Lillaryds skog till vattensågen vid Byan i Lillaryd. Tidigt på våren sågades de här till brädes varvid skogsägaren måste ha flera personer till hjälp med att köra undan virket och stapla upp det i så höga brädstaplar som möjligt så att det kunde torka fort. Vid Lillaryd sågades på den tiden en mängd fin skog till "rājseverrke" och höga "fjölastapla" funnos på ett stort område vida om kring som liknade en stor brädgård på försommaren. Innan mormor gifte sig var hon ibland om våren i "vekevis" ve Lillaryd "saw" och bar undan brädes eller hjälpte till att lasta och stapla. Så snart vinar-

betet var avslutat och dragarna vilat sig lite började männen köra stadsresor. För det mesta var det läktet som tockade först och detta kördes mest till Laholm, Halmstad, Båstad, Hishult eller Woxtorp m. flera platser. Dessa lassar voro ej så långa höga men mycket långa och det var dåliga vägar i syd- västra Småland och Halland så det var svårt att komma fram. "Flöjjsannänn" var besvärlig på en del ställen och det hände att vagnarna med lasset blevo festsittande och vid blisvåder syntes det ibland inte var vägen var.

De som körde resor med oxar voro nästan alltid flera i sällskap för att kunna hjälpa varandra men de som körde med hästar voro många gånger ensamma. Resorna till västkuststäderna höllas alltid för att vara mindre farliga än resorna söderut och kors

eller bål över personer som blivit rånade och dödade vara mera sällsynta. Kärningen till Halland med läkt och bräder pigick till mot slutet av 1860-talet och många av männen som voro födda på 1840-talet brukade mest tala om dessa resor ty de fortsatte längre "än resorna söderut där järnvägen kom till tidigare. De talade även om den minnersten som finnes i södra Halland över en död prins och de hade väl reda på trakternas vida omkring.

Sparrarna eller de klenare bjälkarna som skulle vara till "spänne" på husbyggnader köides på olika sätt i Ghise där köpare ibland infunno sig och köpte lasset innan de kommit halvvägs till dit man ämnade sig. Byggmästare som fattades virke av något slag vidtalade personer som hade stråkvägar

under kontroll så att inga virkeslass kom-
mo förbi som de behöfde köpa men det
kunde hindra att ett stort antal körare
voro i sällskap och ville köpsen då ej köpa
alla lassan fick han ej något ty bönderna
voro eniga om att skulle några av dem be-
höfva köra till staden för att få sina lass
sålde så skulle de göra det alla.

Det mesta virket som man körde resor
med var bräder som räknades i Tolfter,
1 tolft = 100 tum och dessa kördes till Kristi-
anstad, Karlshamn, Lund, Malmö, Helsingborg
Halmstad, m. fl. platser och några enstaka
gång även till Wäxjö. Till Kristianstad
var närmast och dit körde man flera
lass än till någon annan stad men eljest
körde man dit där man hade särskilda
ärenden att uträtta och där man skulle

hava hemlass. Wagnarna voro på den ti-
den små och liza men dragarna voro även
små till väkten varför det blev ett strängt
arbete för dem att draga de tunga lassena
den långa vägen. De bönder som skulle
hava sällskap på resan hade på lördagen
gjort nödiga förberedelser så att man på
måndagsmorgonen kunde köra ästad så
tidigt som möjligt till brädstaplarna på
sigbacken och lasta. Här detta var gjort
plockade man på alla de saker man skulle
hava med på resan och det var inte
lite. På långvagnen bakom bakkärran
hängde man vagnsmöjlsburken. Denna
liknade en rund kruka av järn eller trä
med lock över och var försedd med ett
handtag eller grepe som trädde över lång-
vagnen. Smörjan var gjord av odugligt

ister som kokats och silats. Övanpå lång-
vagnen bakom lasset bands hönätet vilket
var fullpropat med hö och tog stor plats
varför det ej kunde ligga på lasset.

Övanpå lasset var även hösäcken samt ett
eller två gamla täcken som skulle vara som
skydd mot regn på kuskar och dragare
under rasterna samt som överhölje på sm-
täliga varor på hemvägen. Om vintern hade
man gamla fällor i stället för täcken. När
mormor började minnas hade körsaren ett
litet mataskrin med sig på färden men
längre fram hade de maten i en hösäck.

För en resa till Kristianstad som beräknades
taga jämt en vecka behövdes i matsäcken
2 stora brödkakor, en och en halv mark
smör som man hade i en träask med lock
över, ett bra stycke spekefläsk eller speke-

kött samt andra matvaror av olika slag. De flesta hade även en träkage med dricka med sig att användas i stället för mjölk när man åt i "torre". Redskapslådan stod även ovanpå lasset och i den var hammare, koutång, yxa, kilsträ, spik, trä till föb och löt i vagnhjulen, vagntryckeln, täljekniv ^{såmm o skor} samt en domkraft till att lyfta ^{den} upp vagnen ^{mär den omöj-} där. Köraren hade även en stor kapprock med sig som låg på lasset utan vid mycket regnväder då han hade den på sig. Körarna fingo alltid en del "skickebä" med sig från folket i hemtrakten att uträtta i staden men då de varken kunde skriva eller läsa skrevet måste de hava något med sig som påminde dem om ärendet. På 1830 och 1840-talen var det vanligt med jättestora penningpungar som kallades "sillapunga" och beilag till dessa var gjort av gelbgjutare

och punzen var av skinn och sydd av
sockenskomakare. Börsen behövde vara stor
då penningarna på den tiden voro så stora
men före stadsresorna stoppades mycket penningar
i den och dessutom många sorters saker som
hade samband med skickebuden.

När alla lasset voro fullastade på Lilla-
ryds stora sigbacke och utrustade med
de saker som behövdes under resan begav
man sig i väg mot Delary eller som det då
hettes "By bruk". Skulle man till Kristianstad
eller Karlshamn körde man sedan mot Björ-
kerås och Osby men skulle man till städer-
na i Skåne körde man mot Hallaryd och
Wisseltofta. Om försommaren var det myg-
ket vackert att köra och varken folk eller
djur hade vidare ont av flugor eller annat
"aäte". Vätterna voro korta och ej så kyliga

och allt var till att börja med bara ett nöje.
Titt och ofta pustade man och några gånger
om dagen stannade man en god stund vid ett
"wannställe" där djuren vattnades och fodrades
och männen äto och byttes vid i tur och ord-
ning att bjuda varandra matcup ur sin "lom-
meffleska". Wannställen första dagen vara bäcken
vid Beijstorp i Wisseltofta socken eller Wann-
sta och Limontorp i Osby socken m. fl. Wissa
tider på 1800-talet var en bom tvärs över
vägen i gränsen emellan Småland och Skåne
och där fanns en bomvakt som undersökte
lasten om där fanns några förbjudna klä-
desvaror varefter köraren fick betala
bompenningar innan han släpptes igenom.
Några hava uppgivit att avgiften var 3 daler
och andra hava sagt en hel riksdaler vil-
ket låter otroligt när det var en stor avgift

på den tiden. När körarna var på hemväg var det ibland om nattetid och då blev det dåligt med undersökningen av lassen många gånger. Detta var ju ej något trevligt arbete för en ensam man helst om ett sällskap körare kom som voro mer eller mindre berusade och det hände att vakten släppte dem igenom allsamman på en gång bara för att slippa dem. På en del vakter gick det att bjuda några supar när det var nattetid och då öppnade de bommen utan att hava undersökt lassen.

När körarna kommit ett stycke över gränssamrålade de ihop stenar och trädgrenar och lade dem överst på lassen för att kasta dem på de "bål" och vid de kors som stodo utedfter vägen över de körare som blivit ihjälslagna och rånade. De trodde att när

de hade hedrat de dödas minne skulle de klara sig bättre för råarna när de körde mot hemmet och hade penningar och värdefulla varor med sig.

När det blev kväll på måndagen var man ett bra stycke inne i Kristianstads län och här fanns skog varför man körde in lasen i kanten av en skogsbacke och spände frin dragarna och vattnade och förade dem och band dem antingen vid lasset eller vid träd.

Männen åto och drucko och slogo sedan nattläger på marken bredvid. Ett träke lades på marken och en hösäck till "hövode" där körarna sedan lade sig med kapprocken som påhöllje. När det regnade lade de sig under lasset så gott de kunde.

I daggryningen voro de åto på benen igen och fodrade djuren och åto frukost

varefter de undersökte vagnar och redskap och dragarnas fötter och gjorde de reparationer som behövdes varefter färden fortsatte.

Andra dagen kom man nerit slättbygderna och då började leran gå illa åt oxarnas fötter så att idessa blevo smärta. Nu var det inte säkert att man hittade någon backe vid vägkanten till nattlogi utan man valde ut något lämpligt ställe vid vägkanten där man slog läger. Johannes Magnussan i Näs född 1845 körde resor i sin ungdom och han sade att det bästa var att ställa lass och dragare utanför ringmuren på en kyrkogård och sedan lägga sig att sova på kyrkogården under natten ty där sov man allra bäst men det var inte alla som hade sådant mod som han hade. På tredje dagens kväll var man för det mesta framme vid målet

om man skulle till Kristianstad men skulle
man till Malmö eller Helsingborg kom man
inte fram förrän lördagen varför en sådan resa
tog minst en och en halv vecka och om det var
motigt ännu längre. När körarna komma
till försäljningsstället togos dragarna in i häll-
stall som voro avsedda därför där de fingo vila
ut ett dygn eller ibland 2 nätter. Körarna hade
sedan en dag på sig att sälja lassen och göra
uppköp på alla häll i staden åt sig själva
och de personer som skicket bud samt se
sig om och träffa bekanta. I alla städer fanns
sämre folk som ville slå sig i lag med kö-
rarna för att komma åt deras penningar.
I Kristianstad voro "talleristerna" alltid tillreds
att undersöka vagnarna och taga vad de hittade
där framför allt brännvin varför körarna måste
hava vakt vid sina skjuts när de uträttade ärenden.

I Lund voro "jesippulana" alltid tillreds
att göra en del "tämbo" med körarna och
deras skjutsor. Bland annat hängde
de alla sorters föremål på oxarnas horn
eller hoppade upp på lasen i så stort antal
att att dragarna ej orkade med lasset.

I de flesta städer funnos "stads...rå"
som försökte locka in männen på simpla
krogar där de även kunde knycka
deras penningar. På gatorna i närheten
av "H...husen" i Malmö fordes ej någon
körare på ljusa dagar enär både
karlar och kvinnor av sämsta sorten
ströko omkring där och alla visste
om att det var resekörare och att
de hade penningar. Litt nattlogi hade
körarna i små kiker som funnos i när-
heten av kreaturstallarna och här trängdes

de ihop i stort antal från alla håll och
det hände att de kunde bli bestulna
på penningar eller varor i denna oreda.
När alla ärenden var uträttade begär
man sig på hemfärden, glad över att
allt var undanstakat. Nu hade man i
regel ej så mycket till lars utan man kun-
de höra fortare och fick ändå ika på
skjutsen. De flesta hade köpt brännvin
vilket även gjorde sitt till på humöret men
för dragarna var det många gånger en
olycka. Ibland fanns det även de som hade
rätt tunga hemlars ty smeder skickade bud
efter järn och "skeamakarna" efter kreaturs-
korn. Någon gång följde även dessa yrkes-
utövare med när körarna begär sig på
resan men för det mesta gick de till fots
till staden i förväg där de uträttade sina

affärer och ville sedan hava skjuts till varorna och sig själva hem. Oxarna som ansträngt klövarna mycket i leran under anfärden brukade på hemvägen bliva omfötta och hava svårt för att gå. Ty klövarna sloas allt mer och mer. På hemresan pustade man ej så ofta som under bortresan och man körde även mycket om nätterna. De ginge då fodret till dragarna. Tog slut måste man köpa om det gick. Eljest försökte man tjuvbete på vägkarnarna eller i backarna om nätterna.

Det fanns körare som hade en handsåra med sig med vilken de olovligt skuro foder till djuren men kommo markägarna och sågo detta kunde det bliva svåra uppträden. De hästägare som körde resor samt en del sillhandlare brukade ej hava

något betrub på hästarna utan dessa skulle kunna "gnava" på vägkanterna när de pustade. När resekojarna kommo uppåt norra Skåne voro de i stor fara för överfall då de hade penningar och varor med sig på hemfärden. Genom "B. by" stora mörka skog tardes ej någon köra ensam. Här funnas rätt med kors och bål på den tiden efter körare som blivit rånade och dödade och många heta bataljer utkämpades här men ibland blev det rånarna som fingo bita i gräset. Dessa trakter voro före 1850 kända som tillhåll för "lösskefolk" av alla slag. Många av det bofasta falket sadles vara av tatarläkt och dessa gämdo sigelfria personer och alla slags förbrytare som levde på sin bröttlighet mot annat folk. Det var ofta som hästar

stulas nattetid i södra Småland och de spårades till över Skånegränsen men sedan tordes ej kronobetjäningen gå längre ty då kunde de själva försvinna.

En gång på 1840-talet då kaptenen vid Södra Sunnerbo kompani E. O. Hammarberg på Ryfors, född 1796, skulle resa till Malmö efter eget skjut hade han soldaten Elias Eld i Föglarås, född 1831, med som kusk och denne fick i uppdrag att att anskaffa logi åt dem för natten. Detta lyckades bra för honom och både männen och hästen fingo logi på en bondgård där de midde bra.

När kaptenen om morgonen svar resfärdig och frågade hur mycket han var skyldig fick han till svar att det kan väl inte vara värt så mycket när ni har "ligget hos rackare". Kaptenen blev förbluffad.

och sade: Ty är ni nattmän varefter han
betalade och lämnade gården så fort som
möjligt. När resekörarna kommit in
i Småland kände de sig mera hemma-
stadda och det var för det mesta nattetid
de anlände till hemmet. Det var nu gott
att komma in och få ligga i en säng när
man legat på marken med kläderna på
förs. Ännu bättre var det för dragarna
ty det kände att skorna slitit upp klö-
varna så att de ej kunde stå på benen
en hel vecka efter hemkomsten. Även
körarnas fötter kunde vara illa åtgång-
na ty de hemmasyddade skorna hade lätt
för att skavas och när siren blevo för
stora måste männen gå barfota om
dagarna när ~~han~~^{de} körde. Fram mot
middagen ^{dagen} efter hemkomsten steg köraren

upp och sedan blev stugan en handelsbod
på eftermiddagen ty då skulle alla skicke-
buden klaras upp. Skräddare, skomakare
och andra hantverkare hämtade nålar, spik
och andra verktyg som de behövde och smus-
handlaren hämtade sin smusku^{tt}ing. De som
hade skickat bud efter salt och sitt infunn
sig och varorna mättes ut till var och en.

Flera sådana stadsresor kördes under som-
maren med 2 eller 3 veckois mellanrum. Till
virket var slut och man hade för det
mesta virket kört till dess dragarna skulle
användas vid höstkörningen. Några kör-
de även stadsresor på andra tider av
året men de voro ej många. Om vin-
tern var man alltid rädd för väderomslag
samt för barvinter eller grönö på slätten
man hade därför en sådan vana att man kunde fara

av vagnshjulen och skruvas dit dröjisar
som medfördes vintertid varför alltid antingen
isarna eller vagnshjulen lågo svanpå isen.

Woro stadsresorna ett djurplägeri om
sommaren så voro de det mångdubbelt
under vintern. På några platser utmed
vägen voro hållstall för dragarna och
och hus där körarna kunde gå in och
övernatta men dessa logi voro allt annat
än trevliga och voro för det mesta up-
tagna så att varken dragarna eller körari-
na kunde beredas plats där. Många
vandrande gesäller övernattade även på
sidans ställen. Då det ej gick att taga logi
ute måste man söka logi på mindre
gårdar utmed vägarne och många gånger
fanns ingen husplats för dragarna utan
dess fingo stå ute under de kalla linge

vinternätterna i snö, kyla, eller regnväder.
De voro överhöljda med skinnfällor
men dessa förslog ej mycket till att vär-
ma de svettiga eller genomvåta djuren.
Om en karlarna kunde få fara mycket
illa men de kunde värma upp sig med
brännvin på de krogar som funnos
utmed sträckvägarna. Före jul var det
alltid någon som körde stadsresor och
då skickade grannarna bud efter alma-
nackor med honom om det ej varit någon
någon kringvandrande krämare som de
kunnet köpa av fört. Det var endast en
någon enstaka handlare som hade almanackor
att sälja.

Många småpojkar började följa med på
på stadsresorna när de var 8 eller 9 år
gamla men de flesta gångerna var nöjet

ij så stort som de inbillat sig. Under den
länga färden blevo de snart uttrötade
och måste gi efter lasset och hålla sig i
det för att kunna följa med. Skoskav
och brist på underkläder gjorde även sitt
till att resan blev obehaglig. När de kommo
till staden som i de flesta fall var Kristianstad
första gången voro de alldeles förbi men
när de hade sovit ut voro de piggare
och gingo då i sällskap med körsarna och
besågo staden och deingo även köpa
någon sak på Torget som minne av
resan. På hemvägen lägo de och sovo
på skjutsen mycket av tiden och vaknade
ibland inte förrän de buros in där hemma.
När de hade vilat ut blev stads-
resan något helt annat än den varit i
verkligheten och de hade då sett så mycket

och allting hade varit så roligt att deras jämn-
åringar beundrade det och deras största öns-
kan var att få följa med till staden nästa
gång. Som ett stort nöje för barnen räknades
att hava sett "talleristerna" och "Langebros".

Vår pojkarna blivit större voro de ofta
med på stadsresor där de sprunget om-
kring och lärde sig att känna till städerna
och när de voro 15 år fingo de köra lass
till städerna men de måste då hava säll-
skap med flera andra körare vilka hjälpte
dem tillrätta och togo dem i beskydd.

På detta sätt blevo männen mycket be-
resta i de sydliga landskapen och när man
vid sekelskiftet talade med de gamla
gubbarna så kände de till nästan alla
platser i Skåne, Blekinge, Halland och det
mesta av Småland. Även många kvinnors

hade i sin ungdom varit med på stads-
resor däribland min mormor Benedikta
Eliasson.

Innan stambanan kom till Osby och
Älmhult hade det ej gått att sälja virke
utan att köra det till städerna men sedan
blev det uppköpare vid stationerna både
på virke av alla slag samt ved. För dem
som hade långt till stationen lönade det
sig inte att kugga brännved och köra dit
varför en del skräpskog kolades på 1860-
talet. När trämassfabriken vid Delary
byggdes omkring 1870 blev det efterfrågan
på både massved och brännved och bol-
aget köpte många skogar i socknen till
billigt pris och samtidigt gick priserna
på virke upp vid stationerna så att många
bönder läto såga sin skog själva vid Lägerwerken

i Hallaryd och körde Osbylass med bräderne
och böndernas Osbyresor hölla på till 1905.

Osbykörandet hade dock på den sista tiden
ej någon likhet med vad det var i början
av 1870-talet. I dessa goda tider var det
många som blevo virkeshandlare och drev
det i stor omfattning men när krisen kom
strax före 1880 blev det katastrofer för flera
av dem. Den som slog sig på stora skogs-
affärer var den berömda riksdagsmannen
i första kammaren Jöns Persson i Ivaneryd
Hallaryd vilken av folket i hemtrakten
kallades "Jösse ve boen" enär han var en
av de första som satte upp handelsbutik.
Han hade flera sägar vid Helgeån och and-
ra äor i Hallaryd och köpte upp många
skogar i socknarna däromkring. Han hade
även en del andra affärer men han hade

ej förmåga att kontrollera det hela utan han
satte sig i stora skulder. När sedan baksla-
get kom på virkesmarknaden blev det hela
ett "koas" och han ^{dog} när detta skedde. Om han
fått leva hade han nog kunnat reda upp en del
av affärerna så att förlusterna ej blivit så
stora men nu fingo många förlora sin skog
som var avverkad men ej betald och dess-
utom hade han fått många bönder och även
andra att skriva sig i borgen för stora belopp
som de själva fingo betala och de flesta av
dessa blevo utfattiga. Ingen visste hur illa
han hade det ställt för när krisen kom.

Många män körde resor till städerna
även sedan järnvägen kommit till ty det
var ett gammalt kanske flera hundra år
gammelt yrke som låg i deras håg och de
kunde knappast trivas om de ej fingo ut

och se sig om en och annan gång där de
så väl kände till allting. Under hungers-
nöden 1868 och 1869 var det ej riktigt slut
med resekörandet och många började då att
köra på nytt till kuststäderna för att för-
söka få tag i säd eller mjöl men det var
lite de fingo och ibland ej något. Vad virket
kostade i städerna under de olika tiderna
på 1800-talet har jag glömt men det var ej
stora summor det betalades för ett lass.

Under Osbyresorna var det för det mesta
flera körare i sällskap vilka lastade bräder
vid ett av sigverken i Hallarzd en sommar
eftermiddag varefter de körde under största
delen av natten då det var svårt väder.

Wid midnatt voro de komna igenom Wis-
seltafta socken och rastade då i en backe
vid vägkanten där dragarna bundas vid

lassen och fodrades och männen lade sig på marken att sova 2 eller 3 timmar. På ottan fortsattes färden och man kom fram tidigt till stationen där man sålde lassen och uträttade en del ärenden och hade en del varor med till hemlass. De flesta köpte även brännvin på "kroen" åt sig själva och andra. Litet efter middag körde man därifrån och var hemma i solakvällen.

På 1890-talet köptes mycket skog av Iven Jonsson Ivaneryd och John Eriksson Markaryd och denna sågades i Hallaryd och kördes till Osby. Det var då ej så livlig kommers med virket där som det var på 1870-talet då uppköpare mötte lassen långt utanför Osby för att vara säkra på att deingo köpa dem, men det gick att sälja lassen fast ej till höga priser.

År 1896 hade Sven Jonsson i Lvaneryd den största avverkning som förekommit i orten. År 1895 förväldes Prästabygds och Burhults Lödregårds militärboställen varvid Prästabygd inropades av virkeshandlanden Månsson i Kävlinge vilken sålde gården till Sven Jonsson som genast avverkade all den gamla jättestora skogen och ett sådant arbete har ej varit i gång i dessa trakter i minneminne. Det var gammal skog av sådan storlek att man nu ej kan uppleta dess like och då hela området avverkades på en gång blev där arbete för så många huggare som kunde upplejas i de närmaste delarna av Göteryds, Hallaryds och Traryds socknar. All skogen högs till stockar som genast kördes till sågverk i Hallaryd och skräpskogen högs till brännved.

Iven Jonsson hade själv 4 par hästar och de flesta bönderna vida omkring körde stockar där. Alla körare måste ha en lastare med sig och dessutom fingo de hjälps varandra med de väldiga stockarna. Likväl det var släd-före fingo dragarna slita över mittan och skogsägarens hästar som voro störst och starkast fingo det allra värst med att släpa ut de största stockarna. De stora stubbarna stodo så tätt att det var svårt att komma emellan dem varför hästarna ofta "kanade" när på gränslätterna när de togo i som värst varvid de stupade "ikull" och slogo sig olyckligt. Det antal körare och huggare som hade arbete här den vintern övertärfade alla andra anseendningar på många mils omkrets. På våren var det kalmarker där skogen ~~skogen~~ varit och endast de stora

höga stubbarna funnos kvar. Många hade den vintern en god inkomst med att hugga och köra ty stockarna voro så stora och fina och innehöllo därför ovanligt många kubikfot. Även när Burkult södregårds skog avverkades ~~1899~~ 1899 hade många huggare och körare arbete där. Denna skog kördes den långa vägen till Tranemåla ingså på Prästabygds utjord varför köra- rarna ej kunde köra mera än en "vänna" om dagen.

När trämassefabriken blev byggd vid Dälary 1870 blev det mycket arbete med huggning i skogarna om vintrarna både massved och brännved varför kolning av skräpskogen blev bortlagt. De flesta bönder hava sedan kört ved till under vintrarna antingen till fabriken vedgård vid Dälary

eller till vedgårdarna vid Delary järnväg
som sträcker sig emellan Helgön och Lagn
= Delaryd och Strömsnäs Bruk. Nu skogsköres
veden endast ut till vägarne där den lastas
på bilar så att förtjänsten på skogskörster
är nästan slut.

I omkring 50 års tid har Delary bolag
bedrivit flötning av massaved i Helgön
och Lagn och det har i huvudsak varit
bönder från Göteryd och deras söner som
haft arbete här under våren och försom-
maren men ibland har uppdragningen
av veden ej varit slutförd förrän i augusti
månad. Detta arbete har för många varit
en inkomstkälla vid sidan av jordbru-
ket.

Redskap av linnebast.

Under hela 1800-talet har tömmar, rep, bågor, mulakassa, hövst m.m. som varit tillverkade av linnebast använts i Göte-ryd och in på detta århundrade användes de även av många bönder. På de sista årtionden av 1800-talet var det en och annan som köpte in kamptöm till sina stora skar och vid sekelskiftet och hade de alla flesta sådana töm-
mar till dem. Bastarep kunde man få se så sent som på 1920-talet. De flesta av de gamla männen kunde själva "vira" "kästaräjp" men det var för många som hade det till yrke om somrarna. Så snart säven gått i linderna på viren höggas unga släta träd ner och barken

fliddes av i så långa bitar som möjligt och bars eller kördes till ställastående vatten mest till en vattenfylld rängångsgröp där vattnet var blandat med vitmossa.

Flär sänktes barken ner och ovanpå lades lades linnestöplingar, som det inte gillat att flä genast, vilka höll den flidda barken på botten av diket. När barken legat i vattnet så länge att den blivit så lös att man kunde dela den i en mängd mycket tunna skivor togs den upp och lades på gropavallen att torka. Bastet sades då vara rötatt. När det legat legat i solen en kort tid på sommaren bars den hem och var nu så lätt att man kunde taga stora "bysa" åt gången i en hövåg och sedan kunde arbetet börja med att vria bast. Man var om samma
nu

utomhus med arbetet och man hade en krok
i en vägg eller någon annan ställning
där man började. Man fäste den ena
ändan av en lång bastremsa i kroken
 varefter man med en filjkniv gjorde
den lagom bred och tjock varefter man bör-
jade vrida mot höger. Då bastremsan tog
slut "skräddades" den ihop med en ny bast-
remsa och fortsatte att vrida tills man fått
så lång sträcka som behöves till en Töm.
Man tog då en mycket stor träklyka av
björk eller någon annan träställning och
snodde upp det klens repet på denna så att
den liknade en "rulle" varefter man stoppade
i baständan så att den inte snoddas upp.
När man gjort 3 sådana bastslings var
man färdig att göra Tömmen. Man band
då ihop ändarna på alla tre slingorna

och fäste dem i kroken varefter man snodde dem om varandra lagom hårt ända tills de var slut då man gjorde en ^{ggglös} "ggglä" i tömmens båda ändar. Nu sträcktes tömmen ut så långt det gick och han putsades till med kniven varvid man skar bort utstående och missprydande bestflikar så att den blev alldeles slät och var nu färdig att tagas i bruk. Dessa tömmar blevo alltid kortare när de voro våta ty de snodde sig och de voro ännu hårdare än kampe-tömmar varför de gärna ville skava djuren så att de blevo omharnade. Både i bas-tömmar och kampe-tömmar var det vanligt att man satte i ett "lekane" på mitten så att tömmen ej skulle sno sig.

Rep vredos till olika ändamål såsom "lajjeräjp" till att leda kreatur med,

"böuäräjp" som man fäste i höbågan till att binda ihop höbyrå med. Klenare bast-slingor vred man till att binda höbågor med samt till mycket annat. För länge tillbaka bands mattor av linnebast vilka voro mycket starka men jag kan ej erinra mig hava sett någon sådan. Hönäten som resehörarna hade hö uti voro knutna av linnebast liksom ett nät med mycket stora maskor. De hade formen som en säck med öppningen i ena ändan och när de voro fullproppade med hö togo de ett stort utrymme. Stunno finnas 2 prima hönät kvar i socknen som minne efter stadsresorna. Frans Danielsson i Hylte, född 1879, köpte dem på en auktion för många år sedan och han har nu skänkt det ena av dem till Göteryds hembygdsförening.

På 1800-talet hade de flesta bönder "mulkassa" om munnen på sina oxar eller kor när de körde i åkerjorden vid den tid då det fanns grönt på marken så att djuren ej skulle kunna bita sig fast i gräset på renarna och få en del stryk varje gång de skulle vända. Mulkassorna voro gjorda av linnebast och bundas fast med streck vid sidorna som bundas i djurens horn. En del bönder gjorde både mulkassa och andra arbeten av bast åt sig själva men många funnos som hade det till yrke. Under de första åren på detta århundrade sålufördes både tømmer, rep, höbågar, mulkassa m. fl. saker av bast på Göteryds och andra marknader i orten. Göteryds hembygdsförening äger ett stort "loaressel" i vilket botten är

flätad av linnebast i stället för trästickor
som eljest har varit brukligt. Det är gjort
av Johannes Magnusson Näs med sådan
skicklighet att man har svårt för att gissa
rätt på materialen till bottnen. Den siste som
jag minnes ved bastare var Johan Svens-
son Snärhult född 1824. Nils Andersson
Näs född 1827 gjorde många arbeten
av bast både för eget behov och till
avsalu. Detta var en mäkthunnig man som
hade handlag till vad han tog sig för.

Han var smäbrukare men hans egentliga
yrke var stenarbetare. Han hade dess-
utom smedja och smilde åt folk. Han
var snickare och gjorde grovare möbler
samt jordbruksredskap ~~av~~ av alla slag
till avsalu. Bland annat sålde han en
mängd hiaskaft och råpsor. Han sydde

själv en del av sina kläder och han gjorde korgar av alla slag och mycket annat.

I början av 1800-talet fanns mycket gott om lindar i inägarne var som helst men särskilt på stenrör i åkrarna så då var det inte svårt för dem som ville få tag i ~~lund~~ lindbark till bast, häst som trädet snogs värdefullt och fick ruttna mer. På 1840 och 1850-talen gröddes många backar i inägarne innan det blivit lags skifte och då blev både lind och andra slags "vanga sköv" utrotade där. Nu har stenröjning och borttagande av rör gått illa åt lindarna men ännu finnas platser både i Väs och andra byar där det är rikligt med lind. Några arbeten av bast tillverkas nu inte längre i Göteryd.

Laggkärsmakare.

Under hela 1800-talet voro alla föremål som användes i hemmen av trä såsom fläskkar, mosakimnor, drickakimnor, syltbaljor, badbaljor, mindre syltspannar, vattenbaljor, spannar, byttor, mjölkbyttor och kärnor och alla voro gjorda av laggkärsmakare vilka kallades "böckare". Många torpare och mindre hemmansägare voro böckare året runt och förfärdigade en mängd varor som de sedan sålde i hembygden eller på marknader. Då det fanns så gott om gammal mogen furuskog var det ej svårt att få prima virke till stäver för billigt pris och kärnen voro för det mesta gjorda av det starkaste och fingräsiaste virke som kunde uppletas.

Till de stora fläskkaren måste tagas mycket grovt virke så att de blevo riktigt täta ty annars rann saltvattnet ner i boningsrummen och gjorde skada ty de användes nästan hela året. De höllos samman av många stora träjora och till dem måste tagas grovt virke ty sprunga för många jora sönder på en gång så blev det lake vida omkring. Fläskkaret var vidare i botten in i övre kanten varför jorana kunde läggas om karet efter varandra och pressas ner hit. Den som var längst nere kallades "loggajoan". Böckaren sågade av sitt virke i lagom längde till de kår han skulle göra och satte sedan klumpen på ända varefter han hade ett groft varst järn som liknade en stor skalkniv och klyvde ut stäver i klumpen i lagom bredd och

Spöcklek varvid han slog på järnet med en yxa. Till "Förlakärnor" användes för stäver av stort ene vilket var starkare enär kärnan slits mycket av förlen när man drog upp och ner. Några Zinkspannar började ej komma i bruk förrän vid sekelskiftet och man använde alltid mjölklytta i stället för spann när korna mjölkades. Bygghan var försedd med ett handtag på en stäver som gick högre upp vid den ena sidan och den var för det mesta blimild utanpå och vit inuti. Längre tillbaka var byggharna försedda med träjora men mot sekelskiftet hade de flesta järnjora.

När böckarna hade blivit mindre till antalet brukade de vara överhopade med beställningar av folket vida omkring och det var ej så mycket de behövde

Torgföra av sina varor. När kärleu blevo
utbätnade så att jorarna sprunga sönder
satte bönderna själva på nya trjora
på dem utan på fläckkaren där det
fordrades sakkunskap att tälja sådana
stora trjora och sätta på dem så att
karet blev tätt. Ett uppräknat alla de
böckare av olika slag som funnits i
socknen på 1800-talet gif inte nu. Den
siste böckaren i orten som ägnade sig åt
yrket så gott som hela sin lifstid var
Pär Andreasson Jämnhult född 1843 och
död 1930. På detta århundradet använde
han ej några trjora på sina kärle och
tillverkningen av vattenspannar, bythor
och törelkärnor upphörde. Han gjorde
sedan mest baljar samt träkärnor som
drogas med nev. När spannar och

baljar av Linn kommo i bruk. blev efterfrågan på laggkär ej så stor varför detta yrke antog allt mer och till sist alldeles upphörde inom socknen. Numera köpas de laggkär man är i behov av hos böckarna i Hallaryd.

På 1800-talet funnos många män som gjorde träskeder och slevar av alla slag vilka de sålde i bygden. Andra gjorde smöraskar, dräskävla, kassetskoffor, fisksnårtar och en mängd andra saker som de gingo omkring och sålde men dessa yrken togo slut vid sekelskiftet.

Korgmakare.

Tillverkning av korgar av olika slag är ett yrke som bedrivits i Götaryd på 1800-talet. Till präsekassa användes så liksom nu stora korgar som voro flätade av klyvda enekäppar och dessa utklyvda spånar voro mycket långa och vackra så att korgarna sågo bra ut. I en stor präsekass gick i 2 skäppor präror om den var tappad och den var försedd med "grep" eller handtag vid sidorna vilka voro mycket grova och starka. Mindre korgar i olika storlek kallades grepakorgar och hade ett grep tvärs över som var flätat av ene i vilket man höll när man bar korgen. Mycket stora korgar kallades "hackelskassa" och användes till att bära hackelre från lozen till till präkaset eller

stallet. Även många sorters andra korgar hade man till att förvara allhandla saker i såsom kläder, ull, garn och matvaror av olika slag. En sorts korgar som användes mycket voro flätade av smala trästickor mycket täta och i dem plockade man upp kokt potatis ur grytan och satte korgen på bordet medan man åt. Det påminner om den goda svedjepotatisen om man nu råkar få se en sådan korg. En och annan gjorde korgar av spingade mycket breda furustickor. De största och längsta stickorna togs till de stora ullkorgarna vilka voro $1\frac{1}{2}$ eller ^{ibland} 2 alnar på varje håll när man hade många får och ull på den tiden varjämte även många andra saker förvarades bland ullen i korgen. Skulle en sådan korg flätas inomhus måste man "röra upp" i hela stugan så att där blev

stor plats för korgmakaren att hantera de många långa stickorna när han flätade ihop dem. Mindre korgar av trästickor som voro 1 aln långa, en halv aln breda och ej så höga gjordes och användes av kvinnorna till att ha småbarnskläder i och brukade stå under en säng. Likadana korgar hade man inne i stugan att ha ull och kårdomarna på. Katken ville gärna ligga i ullkorgen och för när hönsen voro inne brukade de värpa där. Även skalkorgar gjordes av flätade klens björkvidjor som voro skalade och dessa korgar brukade vara målade utvändigt.

För fanns många sorters ostkorgar som voro flätade av klyvda eller runda trä-~~vidjor~~ vidjor och de flesta ostkorgar voro mycket små.

De gamla brukade tala om "punnastä" vilket man kunde tro var skälpen i stället

"när man såg deras ostkorgar men det var
nog i korgar de använde till dem. Oskar Lejon
Wärnbergs har skänkt en ostkorg eller rättare
en "ostlåd" till Göteryds hembygdsförening och
den säges vara tillverkad på 1700-talet.

Den är fyrkantig och gjord av ekbräder och
kan tas sönder och sättas ihop igen. Den rym-
mer en rätt stor ost och är inuti snidad
med blommor som sedan bleva solbildade
på den färdiga osten och i kanten av bott-
nen är ett litet hål för att tappa ut vassen.

När man endast tog upp potatis till
en kok åt gången använde man kälafat
i stället för päreassa. Dessa voro av
björkträd och mycket låga och utgrävda
med tångels och glyggjärn. I ett sådant
kälafat gick i omkring 8 liter men det
fanns de som voro både större och mindre.

Den siste korgmakaren i socknen var Bengt Klipp i Forreryd född 1822 och död 1904. Han hade detta yrke till sin "föckrok" och han sålde en mängd korgar. Efter hans död har folket i Göteryd köpt sina prästkassar på marknader eller hos korgmakarna i Hallaryd. En mängd enekäppar hava huggits i socknen de senaste 50 åren och antagligen långt odesförinnan av korgmakarna i södra Halland och nordvästra Skåne men efter 1932 är det dockliga enet så gott som slut efter den intensiva röjningen i skogarna.

Ostkorgarna hava köpts på marknaderna de sista 50 åren. Ett tillverkningen av korgar tog slut i Göteryd tidigare än i andra socknar berodde på den rikliga tillgång på arbete som fanns inom socknen i Delary fabrik Torvmossar och skogar.

Propps och Wagnstänger.

Under 1800-talet högg bönderna propps och wagnstänger som de körde till Skåne och silde. Innan järnvägarna kommit till högs mycken propp av undertryckt klen skog som hördes till gruvorna i Skåne. Det var stora höga lass ty virket var lätt så man lastade bra men likväl virket ej hade något värde hemma utan i annat fall hade fått ligga och ruttna upp så blev förtjänsten ej så stor om man skulle räkna hugglönen och kör-lönen. Det var för det mesta flera körare i sällskap på dessa resor och de voro borta över en vecka. Många gånger hade de köpt "kullasill" som ansågs för att vara den fetaste och bästa sillen och hade den med sig hem. Wagnstänger höggas av rakt

ungbjörke och skulle vara 5 alnar långa och 4 tum i toppändan samt rimmade på 2 sidor. Dessa kördes neråt Skinerlätten där det fanns uppköpare men många gånger kunde man sälja innan man nått bestämmelseorten.

Sedan järnvägarna kommit till blev det uppköpare av proppar och vagnstänger vid stationerna varför många sålde där men efterfrågan blev ej så stor som förut när mycket sådant virke kom på järnväg till Skåne från längre bort belägna trakter. Sedan tändstickor kommit i bruk uppköptes aspestockar vid stationerna vissa tider mot slutet av 1800-talet. Under första världskriget uppköptes mycket tändsticksvirke och vagnstänger men sedan dess har det ej varit någon efterfråga.

Hugga och köra master.

Under 1830 och 1840-talen höggas mastträd i skogarna i Göteryd. En del hava uppgivit att det var bara ^{granar} under det att andra sagt att även ekar huggas. Där det fanns mycket stora långa ^{granar} som höllo mittet och stött tätt så att de voro långa och så mycket som möjligt knistfria sågades dessa ner och följdes och putsades så att de blevo jämna och runda som de varit svarvade. Det fordrades mycket arbete med att fälla och följa masterna och göra dem i ordning. Huru långa mitt de skulle hava minns jag ej men trädet togs så långt det var dugligt. Det var sedan mycket arbete med att få ut dem till körväg och när de släpades ut måste detta ske på stockar vilka rullade på marken

så fort man körde och ibland måste alla byns män och flera par dragare vara med och hjälpas åt när de skulle rullas upp på vagn eller släda. Det blev ett besvärligt lass att köra på de smala krokiga vägarna ty det ^{var} ett väldigt avstånd emellan framkärren och bakkärren på vagnen och hur lite man vid vagnen var det fars att den ska skulle "teppas" av den stora tyngden. En stadsresa med en mast tog lång tid och 2 par "ökar" måste vara förspända för lasset hela tiden. Dessutom följde andra resehörare med i sällskapet för att kunna "spanna" med sina dragare uppför backar där det behövdes. Vagnarna voro små och passade ej till sådana tyngder varför de ibland gick sönder och resorna blevo mycket mö-
tiga och besvärliga. När man äntligen

kommit med masten ~~men~~ till bestämmel-
sersten blev det en bra inkomst ty priset
var högt i jämförelse med annat virke.

Mastträd från Götersyd kördes till Malmö,
Karlskrona, Landskrona och Tröingen även
Helsingborg. Att hugga och köra masten
var ett gammalt yrke sedan länge tider till-
baka och det slutade nog på 1840-talet ty
jag har ej hört av några berättelser om
sådana resor senare. När jag började min-
nas fanns det endast en och annan äld-
rig man kvar som hade varit med
om att hugga eller köra masten i sin ung-
dom men yrkena som använts vid fäl-
ningen funnas kvar efter de gamla tim-
mersmännen.

Biskötsel och bikupsmakare.

Slunder så gott som hela 1800-talet fanns det gott om bin i Göteryd och framför stugväggen ifrån "bislavet" och bort till gavelkanten var en lång bibänk med ett större eller mindre antal bikupor på de flesta ställen.

Den äldsta typen på bikupor var små strutliknande kupor som voro gjorda av kalmar och bundna med klyvda grässtrån. När det var bra ljungdrag måste man sätta en eller ibland två trälådor under kupan så att bina fingo plats vilket kallades att "kransa bina".

De kupor som voro tyngst rökade man ihjäl med svavel om hösten och den 4 september kallades "bislaktaredan" ty efter den dagen tyngnade ej kuporna mer. Honungen kramades sedan sönder med händerna vilket kallades att

"krysta kaining". Den silades sedan genom ett silk i ett stort kärl varvid man öste lagom varmt vatten på den i silket så att endast vaxet blev kvar. Den silades sedan på nytt så att inga vaxbitar blev kvar varefter man öste upp den färdiga konungen i kruks och burkar. Konungsvattnet användes för som sötningssmedel vid matlagning och bakning. Vaxet smältes i stora kakor som man sedan stöpte ljus av eller sålde det på marknader eller vid stadsresorna. På en del ställen hade man en mängd bisamhället och kunde under goda bier få mycket konung och vax att sälja men vid dåliga bier blev det stor bidöd ty bina fingo mestadels reda sig själva bäst de kunde. Den första tiden på 1800-talet fanns inte socker i handeln och när det senare fanns socker tyckte man

att det var för kostsamt att föra upp det på bin. En av dem som hade mest bi på senare hälften av 1800-talet var Andreas Jönsson Burkhult född 1826. Enär det fanns så många bin i bygden gick det åt många tomkupor och det fanns de som året runt voro bikupemakare. Den gamla modellen på kuporna ändrades så småningom och de gjordes större och vidare med flat topp så att man kunde sätta översats med ramar ovanpå dem. Kuporna började vid skolektiftet att bindas med rotting i stället för med granrötter. Den siste i Göteryd som hade detta till yrke året runt var Nils Lavin Holmeryd född 1849. Många hava gjort bikupor under vintermånaderna och äldre personer hava gjort bikupor när de inte orkat med något strängt arbete. Även

kransar av halm till att sätta under eller över
kuporna gjordes av dem. Anders Nilsson
Burhult född 1824 och Magnus Eliasson Bur-
hult född 1851 gjorde många bikupor. Numera
användes många bikus till sina bin och de
kupor som behövas köpas numera på butiker eller
av dem som kringföra sådana.

På 1800-talet tillverkade bikupsmakarna
även större och mindre mjölkorgar av halm
samt säckäppor eller säkorgar av halm
som man bar framför sig med en rem
om nacken när man sådde säd. Nu är
även detta bortlagt och man bär säden
i en spann eller linkbalja när man sör.
De strutformiga bikuporna och säkorgarna
är nu så gott som försvunna.

Träskverksmakare.

Under en lång tid av 1800-talet bodde i Hållhult Götersyd en snickare ^{som hette} Per Haraldsson men kallades av allmogea för "Töskepiällen". Han var född något av ären på 1810-talet och han gjorde träskverk och harpor vilket var de första som användes i socknen. Var han lärt detta yrke är okänt men han hade nog sett sådana verk på andra orter. Hans Träskverk voro stora och grova med stående vandring och varken i vandringen eller i innerverket fanns mera järn än stiftet i cylindern och ovanför denna samt axlarna i verket och några krockar och dubbar. Alla hjulen hade lösa kuggar vilka ofta gingo sönder så att man ~~så att man~~ måste ha nya kuggar eller

kuggsträ" och gya tillhands att sätta in nya kuggar när en "kyng" var slut. Till kuggar användes träd av alla slag men oxel eller bok var bäst. Med ett sådant verk kunde man tröska omkring 12 tunnor om dagen om det gick bra. Under ^{mitten och} sista hälften av 1800-talet gjorde tröskepälarna ett mycket stort antal tröskeverk och harpor som man sålde i Göteryd och andra socknar vida omkring. På 1890-talet hade de flesta av bönderna i Göteryd sådana verk och omkring vandrings- var byggt ett "tröskeverkskjul" enär yttverket ej fick bli va vitt och under tröskevingen fingo dragarna och kuskarna ^{därför} vara under tak. Vid skulskiftet blev det vanligt att tröska med verk som voro gjorda av järn men de första som då kommo i bruk voro med stående vandring och det gick ej så fort

med tröskningen på hällen. Under de sista 40 åren har säden tröskats med verk som haft liggande vandring och det har gått fortare. Numera tröskes så gott som all säden med motortröskor. I Götaryd finnes numera endast ett "pälloverk" kvar vilket äges av John Andersson Jämskult. När man jämför dessa verk som måste drags av 2 par okar med nutidens verk kan man förundra sig på hur uppfinningsrika folket voro för 100 år sedan med att kunna göra alla möjliga saker av trä. cylindern i verken voro gjorda av bokträder som böjts runda och i vilka stiftet voro isatta. Även karporna som förke-pälven gjorde äro nu försvunna. Kuggarna i dem voro även av trä och ^{karporna} de voro så tunga att 2 man fingo hjälpas åt att draga dem med handkraft.

Instrumentmakare.

I Gäsköping Götersyd har i senare tid bott en man som hette Andreas Falk, född 1861, som kallade sig instrumentmakare och i omkring 50 år tillverkade barometrar. Dessa voro omkring 5 kvarter långa och hängde på väggen. Barometerns baksida var en väl gjord träskiva och ovanpå denna var ett papper där väderliken var utskatt med tryckta bokstäver. Längs hela barometern var ett glaströr i mitten och i nedre delen av detta var en utvidning för kvicksilvret. Nederst på barometern står: "A. O. Falk, instrumentmakare Götersyd". Trädet till barometrarna lät Falk några snickare i hemtrakten göra färdigt, och han köpte kvicksilver, glas, papperstavlor m. m. och han satte sedan själf ihop barometrarna så att de visade

huru dant vädret skulle bli det närmaste dygnet. De målades sedan och sågs mycket prydliga ut. Han gick själv och sålde sina barometrar vida omkring i Sverige och var billig med dem. I normala tider kostade en barometer ej mera än 3.50 eller 4 kronor men sedan bliva de dyrare då kvicksilvret blev krigskontriband. Han hade lätt för att sälja dem ty de voro bra att hava om hösten och skörden när man var beroende av regn eller solken. Många köpte dem även som "grannlät" enär de voro fina att hava på väggen. Falk kunde lägga sina ord väl och var mycket inövad med att hålla storslagna tal om sin varas förträfflighet varför han alltid sålde slut på lagret under sina affärsresor i landet. Han repererade även barometrar som kommit i olag eller

gått sönder och även med detta arbete var han billig både hemma och under sina resor på andra orter. Ett år hade han arbetat i flera månader vid Göteborgs hamn med att reperera och justera barometrar och andra föremål som hörde till fartygens utrustning. Under vinterna höll han sig hemma och arbetade i sitt yrke vilket han utövade även på äldre dagar. Han dog våren 1937 och det finnes ej någon som upptagit yrket efter honom men hans många barometrar komma nog att finnas på väggar i 1000-tals hem länge ännu fästän radion nu trätt i deras ställe. Benämningen på barometrarna var på många ställen bara "Falk", och när man ville veta väderleken i förväg sade man: "Se ätte va Falk sia".

Brännvinbränning.

På första hälften av 1800-talet brändes mycket brännvin i Göteryd på husbehovsbrännerier och många sådana funnos i socknen. I nästan varje by har funnits ett bränneri fast alla ej varit i bruk vid samma tid. Under de sista 30 åren som bränning var tillåten funnos brännerier i Snärhult, Jämskult, E. Liskö, Holmseryd, Lönhult, Åskenäs, Näs ^{Wärsberg} m. fl. platser. Det var endast de bönder som hade stora gårdar och mycket skogsmark att sätta potatis på som hade bränneri och dessa blevo i allmänhet rika så vida de ej själva sögo ihjäl sig. Det fattiga folket miste sina penningar där det fanns sådana och de fingo betala hög ränta och ago för dem. När bränneriägarna skulle låna ut

penningar och de samtidigt hade brännvin som de hade svårt för att sälja fanns det de som endast lämnade hälften av beloppet i penningar och lämnade brännvin för den andra hälften. Lintagaren fick sedan försöka sälja brännvinet själv men det blev ej någon samlad penning för det ty en del av det gick åt på utan att sälja det. Bönderna skötte ej bränningen själva utan hade lärda brännmästare som stodo för det men hur det gick till i detalj har jag glömt. De redskap som användes voro bland annat brännvinspannan söftekare flera stora kopparkittlar och andra "grejor". När potatisen var upptagen om hösten och ägaren hade anmält att han ämnade bränna kom länsmanen och undersökte pannan varefter han bröt sigillet och sedan fick den tagas i bruk. Ett

stort parti potatis tvättades och rengjordes
vilket arbete hela familjen hjälpte till med
men hur det sedan gick till vill jag ej beskriva
ty det kan bli fel. När potatisen lag till jäs-
ning i säftekarut blev det stor jästströing
ty i karet gick 4 tunnor och träbanden sprang
sönder ibland. När brännvinet var klarat
och färdigt östes det upp i stora koppars-
kittlar där det fick stå några dagar innan
det tappades på brännvinstunnorna.

Derefter kördes dessa av till försäljning utom-
en som behölls för eget behov under året.
Bränneriägaren fick sälja av sitt brännvin
i "kanneris" men det fanns ju ingen kon-
troll över detta utan många sålde i smyg
både i stop och halvstop. Fanns det "äsga"
vittne gick detta inle av men då "salade"
köparna ihop till en kanna och det gick bra.

När någon kom för att köpa bränn-vin satte man ner ett rör i tunnan och sög upp bränn-vin i det med munnen varefter man tog upp röret och lät brännvinet rinna ner i ett ston eller något annat kärl och på detta sätt fick bränneriägaren och hans folk suga upp brännvin ur tunnan så länge där fanns något kvar. För dem som var vana gick det bra men nybörjare sögs ibland för häfligt så att de fingo brännvin i munnen eller slutade att suga för snart så att bränn-vinet rann tillbaka i tunnan eller spilldes ut. När bränningen var slut för året för-seglades pannen av länsmanen och dessa sigill måste iaktas nog så att de var oskadade när bränningen skulle börja nästa år. Den mycket dranken och mäskan som blev efter bränningen fodrades upp på

fäkreuter och svin. Med mäsken fodrade man det fäkreuter som skulle slaktas på hösten men då nötkreaturen alltid hade avsky för det som luktade brännvin behövdes det ibland många knep. Till föl att vänja dem. Man lade mjöl ovanpå lite mäske i en spann men när kreaturen kommo till mäsken blåste och fräste de så mjölet yrde omkring. Svinen däremot voro riktiga "fyllesjyn" och dracka drank så de vinglade när de gingo och fölla omkull så fort de stego upp. Mäsken hade bra näringsvärde för djuren men dranken var det inte mycket kraft i. När husbehovsbränningen blev förbjuden fanns det flera brännerier i socknen som voro i verksamhet. Göran Börjesson född 1818 hade bränneri i Holmseryd, Elias Månsson född 1808 hade brän-

neri i Jämskult. Jon Andersson född 1789⁷
hade bränneri i Lönskult. major E. A. Flamm-
marberg Ryfars, född 1796 hade bränneri
i Åskenäs, Magnus Jönsson hade bränneri
i Wärsberga m. m. När bränneriförbudet
trätt i kraft fanns både bränneriredskapen
och och konsten att bränna kvar i bygden
varför det fanns en del som fortsatte att
bränna för eget behov men dessa fingo
erlägga höga böter som de ej alltid kun-
de betala varför de blevo utfattiga.

Stig Jönsson Näs har ett gammalt söf-
tekar som är i gott stånd och rym-
mer 4 tunnor. Många kopparskittlar
finnas ännu kvar som varit bränn-
vinskittlar och en och annan bränn-
vinstrott av koppars finnes i bygden.

Tillägg

ACC. N:R

M. 10485:73a

FOLKLIVS-
ARKIVET

LUND

14

Jordbrukets binärningar. (LwF 61)

Räjssekörarna (Tillägg)

När bönderna körde stadsresor under den kalla årstiden hade det ofta att de ej kunde få nattlogi. Till sig och starna utan fångs övernatta ute vid väghanten liksom under sommaren.

Ö när starna voro trötta lade de sig så snart de druckit och ätit sig mätta. Ö när de ligo med sket på blev det en smal Tomplats emellan dem och här bredde köraren ut lite hö och lade sig att sova där under natten likväl det ibland kunde vara stark köld och både körarna och starna voro genomvåta av regn eller snö. Köraren hade en stor kapprock på sig som gick ner till stövelskäften

och han breddde sedan en fäll över sig och skarna så gott han kunde. När det blev morgon varo körarens kläder torra och varma och även skarna varo torra på den ena sidan. Under stadstresorna på vintern hade körare nästan alltid en flaska brännvin med sig som han värmdes sig av när han fick fara för illa. Många reseskörare fingo säkerligen sin hälsa förstörd av de strapaster de fingo genomgå när de körde resor under vintern och även dragarna blevo illa åtgångna. Många hästar kördes ihjäl både sommar och vinter.

M. 10485

Brev!

Folkliksarkivet

i Lund

Jag sänder härmed ytterligare 73 sidor med anteckningar över jordbrukets linäringar under 1800-talet. Det kunde nog funnits mera att skriva om man kommit ihåg det i något sammanhang men då jag fört sänt 53 sidor så blir det ju 126 sidor som svar på en frågelista och det får räcka vänligen

Janne Augustsson
Väs Göttyd